

NIITTYKUMMUN KAPPELI

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

14.6.2021

KONKRET

Tilaja:

Skanska Talonrakennus Oy

Ohjaus:

Espoon Kaupunginmuseo

Tryggve Gestrin

Konsultti

Arkkitehtitoimisto Konkret Oy

Sörnäisten rantatie 27 C, 00500 Helsinki

Tekijä

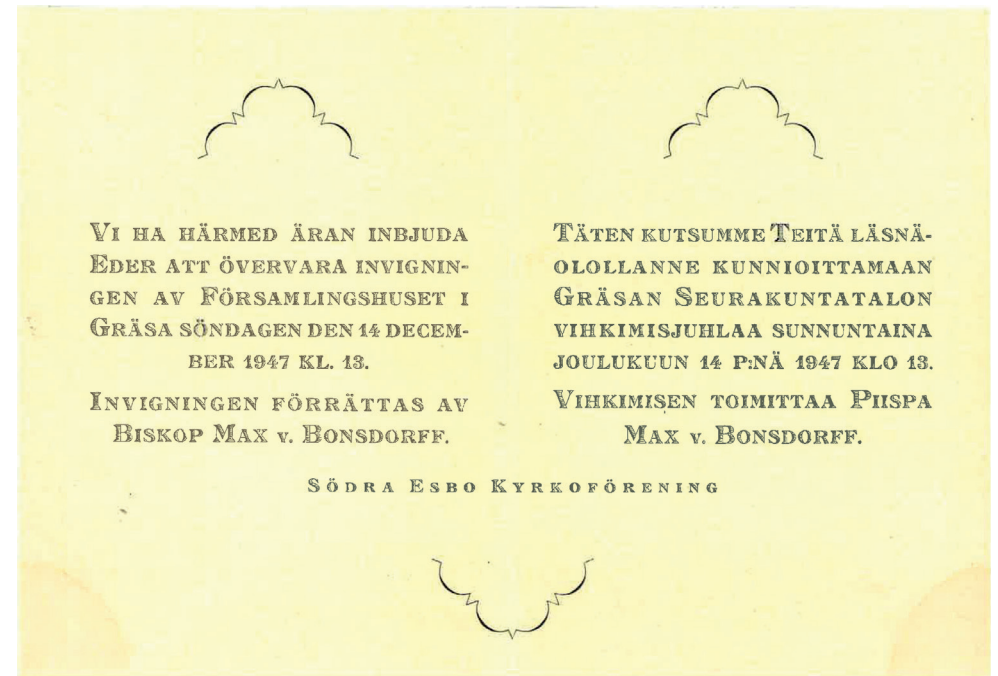
Hanna Myöhänen arkkitehti SAFA

Nykytilavalokuvat

Hanna Myöhänen, 2021, ellei toisin mainita

Etukannen kuva

Hanna Myöhänen

Kutsu vihkiäisiin. ESA.

Sisällysluettelo

.....	3
Perustietolomake	4
Käytetyt lyhenteet	5
1 Johdanto	6
2 Taustaa	7
2.1 Alueen historiaa	7
2.2 Södra-Esbo kyrkoförening	8
3 Rakennus	10
2.2 Suunnittelija	10
2.3 Rakennuspaikka	10
3.1 Esikuvat	11
3.3 Tilat	13
4 Piha	14
5 Muutokset	16
5.1 Toteutumattomat suunnitelmat 1956	16
5.2 Olof Hanssonin suunnittelema korjaus	17
5.3 Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläisen suunnittelema korjaus	18
6 Purkulupahakemus	21
7 Säilyneisyysarvio	23
8 Yhteenvedo	27
Lähteet	28
Piirustusluettelo	30

PROGRAM

för

Församlings- och ungdomsdagar
i Gräsa kapell 16, 18, 19 o. 20 nov. 1949.

Motto: Din tid - Guds gåva.

ONSDAGEN 16. 11. kl. 19.00.

Ämne: Ungdomstiden.

Riksdagsman Albin Wickman.

Pastor Fr. Kankkonen.

Teol. stud. Olle Timgren.

Strängband.

Filmföreläsning.

FREDAGEN 18. 11. kl. 19.00.

Ämne: Nädatiden.

Prosten Urho Muroma.

Pastor Fr. Kankkonen.

Verkmästaren V. Söderström.

Körsång.

LÖRDAGEN 19. 11. kl. 19.00.

Ämne: Besöketiden.

Prosten Th. af Björkstén.

Predikant B. Lind.

Direktör G. Söderström.

Kvartettsång.

DOMSÖNDAGEN 20. 11. kl. 13.00.

Högmässa med nattvardsgång.

Skriftetal pastor Fr. Kankkonen.

Predikan predikant B. Lind.

Envar är hjärtligt välkommen till dessa
möten.

INGELIUS Boktryckeri

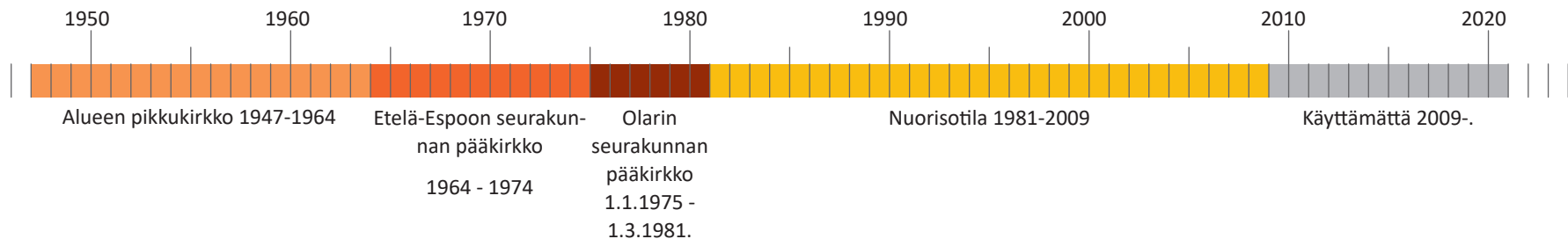
Ohjelma marraskuulta 1949 kertoo aktiivisesta toiminnasta.
ESA.

Perustietolomake

Kohde	Niittykummun kappeli, osoite: Kappelirinne 6, vanha osoite 1974 - 30.12.2020: Kappelitie 3. Rakennuksen muita nimiä: Gräsan kappeli, Gräsan kirkko, Gräsan seurakuntatalo, Olarin kirkko, Olarin kappeli, Niittykappeli
Suunnittelija	Rakennusmestari Martin R. Lindbäck
Rakennuttaja ja rakentajat	Etelä-Espoon kirkkoyhdistys
Suunnitteluajankohta	1946 - 1947
Rakennusluvan myöntämis ajankohta	3.4.1947
Rakennuksen käyttöönotto ajankohta	1947, Porvoon hiippakunnan piispa Max von Bonsdorff vihki käyttöön 14.12.1947
Alkuperäinen käyttötarkoitus	Seurakuntatalo/ kirkko
Rakennukseen ja sen käyttöön liittyvät muutokset	Aluksi alueen pikkukirkkona, vuosina 1964-1974 Etelä-Espoon seurakunnan ja 1.1.1975-1.3.1981 Olarin seurakunnan pääkirkkona. 1981 - 2009 nuorisotyön ja kerhotoiminnan käytössä. 2009 lähtien tyhjillään. Merkittävimmät muutokset: Julkisivuihin vaikuttanut korjaus 1958 Olaf Hanssonin suunnittelemana, muutos sisätiloissa 1985 Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläisen suunnittelemana.

Nykyinen käyttötarkoitus	Ei käytössä 2009 jälkeen. Seurakunnalta saadun tiedon mukaan rakennuksella ei ole juridista kirkkostatusta.
Omistus	Espoon seurakuntayhtymä
Kaavatilanne	Voimassa oleva asemakaava vuodelta 1983. Uuden asemakaavan laatiminen aloitettu 2021.
Kohteen koko	Kerrosala 350 m², kokonaisala 440 m², lähde: rakennus- ja huoneistorekisteriote, Espoon kaupunki, rakennusvalvontakeskus.
Rakennusoikeus	Käytetty rakennusoikeus 350 m², lähde: rakennus- ja huoneistorekisteriote, Espoon kaupunki, rakennusvalvontakeskus.
Suojelutilanne	Ei suojelustatusta
Millainen selvitys ja mihin käyttötarkoitukseen. Mitä kohteessa on selvitetty, tutkittu ja inventoitu.	Selvitys laaditaan osana kaavoitushanketta. Tarkoituksena dokumentoida rakennuksen rakennus- ja kulttuurihistoriallisia arvoja.
Laatimisajankohta	Työ suoritettu ajalla 3.2.2021 - 14.6.2021

Rakennuksen käyttöhistorian aikajana

Käytetyt lyhenteet

Espoon kaupunginmuseo	EKM
Espoon kaupunginmuseon kuva-arkisto	EKMA
Espoon eCity -palvelu, https://arska.espoo.fi/	ErakVV
Espoon karttapalvelu, https://kartat.espoo.fi	EKP
Espoon seurakuntayhtymän arkisto	ESA
Kansallisarkisto	KA
Kansallisgalleria	KG
Museovirasto, kuvakokoelmat	MV

OLARIN SEURAKUNNAN KUOROJEN TOIMIKAUSI ALKAA

- KIRKKOKUORO torstaisin Olarin kappelissa Niittykummussa alkaen 2 9 klo 19
- ESPOON NUORISOKUORO CANDOMINO perjantaisin Olarin kappelissa alkaen 3 9 klo 18 (alaikärajaa 15 v) joht Tauno Satomaa 8032870 tai 427245
- KAPPELIKUORO tiistaisin Olarin kappelissa alkaen 7 9 klo (10—15 vuotiaat) joht Olli Kortekangas puh. 666734

Kaikkiin kuoroihin otetaan uusia laulajia
Kuoron johtajat antavat lisätietoja

Ilmoitus 28.8.1976. Helsingin Sanomat.

Etelä-Espoon Kirkkoyhdistys
järjestää

MYYJÄISET

Gräsassa

Seurakuntatalossa, joulukuun 6 pnä
alkaen klo 12.00.

KÄSITOITA
ARPAJAISET
HYVÄÄ KAHVIA ja PULLAA.

Hyvä kahvi ei ollut itsestään selvyys 40-luvun lopulla. Myyjäisillä hankittiin varoja kappelin rakennuskustannusten kattamiseen.
Ilmoitus Helsingin Sanomissa 4.12.1947.

teatteri

Stand Up -klubi. Ilan nimistä Petteri Salinen on peruuttanut. Koettavana on mm. Riku Suokkaan numero Cuckoo's Nestissä (Lönnrotinkatu 4 B) klo 22. Jäsenkortti 35 mk.

Lulu. Svenska Teatern klo 18. Liput 100–60 mk.

Ilta André'n kanssa. Teatteri Jurkka (Vironkatu 7) klo 19. Liput 80 ja 65 mk.

Minä 5000. Psykkis-teatteri Niittykummun kappelissa (Kappelitie 3) klo 19. Vapaaehtoinen pääsymaksu.

Kappelin salissa on järjestetty myös teatteriesi-tyksiä.
Ilmoitus Helsingin Sanomissa 2.5.1997.

1 Johdanto

Jorvaksentien valmistuminen 1937 käynnisti asutuksen kasvun alueella. Nyt uusi liikenneyhteys muovaa jälleen Niittykummun ympäristöä. Niittykummun metroasema valmistui 2017. Metron myötä alueella on käynnistynyt voimakas täydennysrakentaminen. Metroasemalta on Niittykummun kappelille matkaa vain 200 m.

Kohdetta koskeva asemakaavan muutostyö on käynnistynyt ja asemakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma on valmistunut. Kaavamuutoksen tavoitteena on mahdollistaa kappelin tontille asuinrakennusten rakentaminen vanhuksien kevyttä palveluasumista varten.

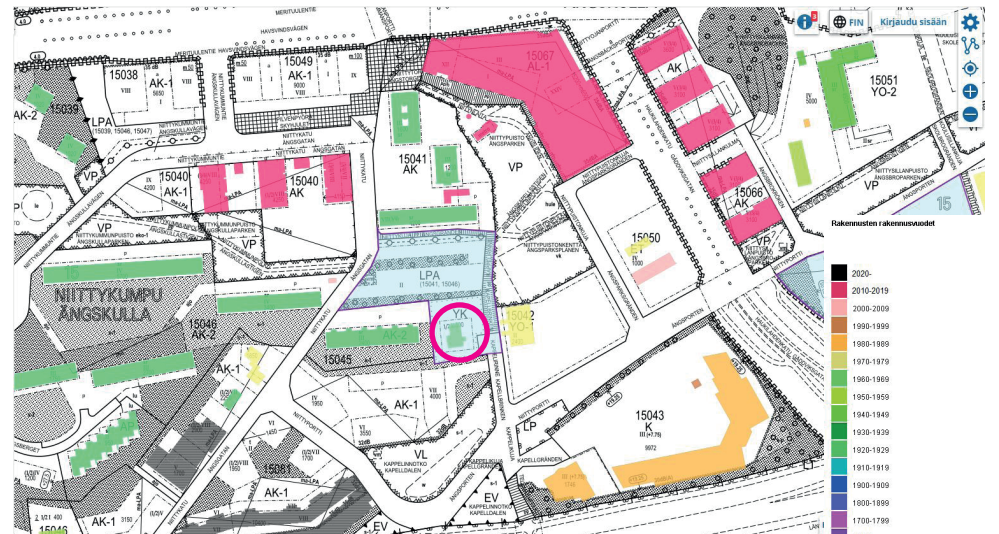
Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa todetaan, että Niittykummun kappelilla on rakennustaiteellista ja kulttuurihistoriallista arvoa, mutta rakennus on huonossa kunnossa. Vuonna 2018 tehdyn selvityksen "Mikrobitutkimus rakenteista ja arvio rakennuksen kunnosta sisäilman kannalta" mukaan rakennus on merkittävästi vaurioitunut eikä sitä voi terveydellisistä syistä käyttää. Selvityksen mukaan rakennuksen kunnostaminen ei ole kannattavaa.¹

Espoon kaupunginhallituksen kilpailukyky- ja elinkeinojaosto on myöntänyt suunnitteluvarauksen korttelin 15045 tontille 11 Skanska Talonrakennus Oy:lle. Skanska Talonrakennus Oy on tilannut tämän rakennushistoriaselvityksen osana laadittavan kaavan selvitystyötä.

Tämä rakennushistoriallinen selvitystyö sisältää kappelin ja sen lähiympäristön arkisto- ja kirjallisuustutkimusta, kohteeseen tutustumisen ja valokuvauksen paikalla sekä tietojen analysointia.

Näkymä Olarin kirkolta etelään. Kuvassa alueen vanha ja uusi maamerkki, Osmo Lapon 1964 valmistunut Niitykumpu 3 ja Sarcin Niityhuippu, joka valmistui 2017. Niittykummun kappeli jää Niitykumpu 3:n taakse. Ennen sen valmistumista tältä paikalta avautui näkymä Gräsan kartanolta kappelille.

Kaavakartassa esitetty uuden asemakaavan alue ja ympäröivien rakennusten rakentamisajankohdat. EKP.

2 Taustaa

2.1 Alueen historiaa

Etelä-Espooseen on kuulunut viisi alkukylää, Gräsan lisäksi Espaby, Karvasmäki, Kaukalaksi ja Finnevik.² Gräsan kylä oli todennäköisesti asuttu 1100-luvun lopulla tai 1200-luvun alussa, kuten tutkitut keskiaikaiset kylät Espoossa (Kauklahti, Mankby, Mäkkylä).³

Gräsa on historiallisesti ollut yksi Espoon tärkeimpiä kartanoita. Kartanokukkula on alunperin ollut tyyppinen espoolainen metsäinen saareke ilmeisesti vielä keskiajalla kulkukelpoisen Gräsanojan varrella. Viimeinen kartanorakennus purettiin 1981 valmistuneen Olarin kirkon tieltä (arkkitehdit Käpy ja Simo Paavilainen). Kartanoperinteestä muistuttavat vain kirkkoa ympäröivä vanha puusto, huonokuntoinen kaksikerroksinen viljamakasiini sekä kaupungin askartelu-keskukseksi kunnostettu ja muutettu entinen navetta ja sikala (noin 1910). Kartanokukkulaa aikaisemmin ympäröineet pellot ovat jääneet teiden ja asutuksen alle.

Gräsa oli ainoa ns. vanha rälssi Espoossa. Sen nimenä oli aluksi Haldensböle tilan 1400-luvulla omistaneen Halden-nimisen miehen mukaan. Gräsasta on myös käytetty nimeä Olarsbyn ratsutila. Kaikki Olarsbyn kylän talot oli 1600-luvun alkuun mennessä liitetty Gräsän säteriin. Lähes koko 1500- ja 1600-luvut kartano oli Hammarstierna-suvun omistuksessa. Rälssi peruutettiin 1683 ja tila muodostettiin ratsutilaksi. Tila vaihtoi usein omistajaa 1700-luvun jälkipuoliskolta alkaen. Erityisesti monet upseerisuvut (mm. Hyttner, Amnorin, Lode, Fleming, Kuhlhielm) esiintyvät Gräsän omistajaluettelossa. Kartanon viimeinen kukoistuskausi oli kauppias Wilhelm Bensowin omistusajana (1906-11). Tällöin mm. uusittiin päärakennus ja rakennettiin talousrakennuksia (mm. navetta ja sikala). Gräsa Gårds Ab (om. Finska Agrarbolaget, myöh. Svenska Småbruk och egnahem) aloitti kartanon maiden palstoituksen 1920-luvulla. Uusia tiloja erotettiin myös pika-asutus- ja maanhankintalain perusteella 1940-50-luvuilla. Espoon kaupunki osti päätilan 1967. (Härö, 1991, kohdenumero 152)⁴

Gräsän kartanosta erotettiin 1926 Ängskulla-niminen pienempi tila. Sen maille syntyi 1960-luvulla asuinalue, joka sai suomenkielisen käännösnimen Niittykumpu. Kappelitie sai nimensä vasta vuonna 1974.⁵ Vuoden 2020 lopussa Kappelitien uusi nimistö otettiin käyttöön. Niitytportin eteläpuolella se nimettiin Kappelikujaksi ja pohjoispuolella Kappelirinteksi. Metroasemalle johtava kevyenliikenteen väylä sai nimen Niitykkappelipolku.⁶

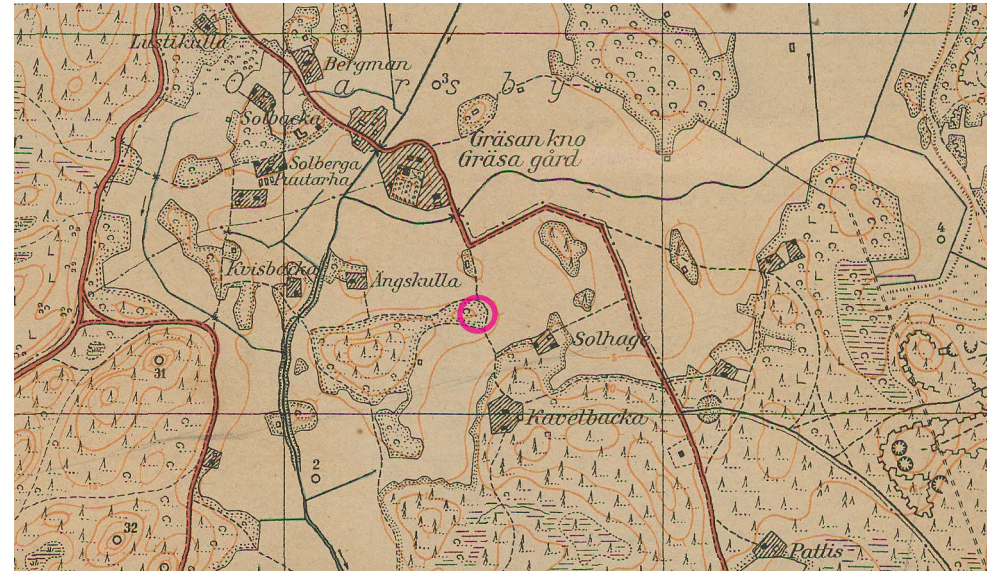
² Gräsan tarina, Espoo.fi 2021

³ Gestrin. 2021

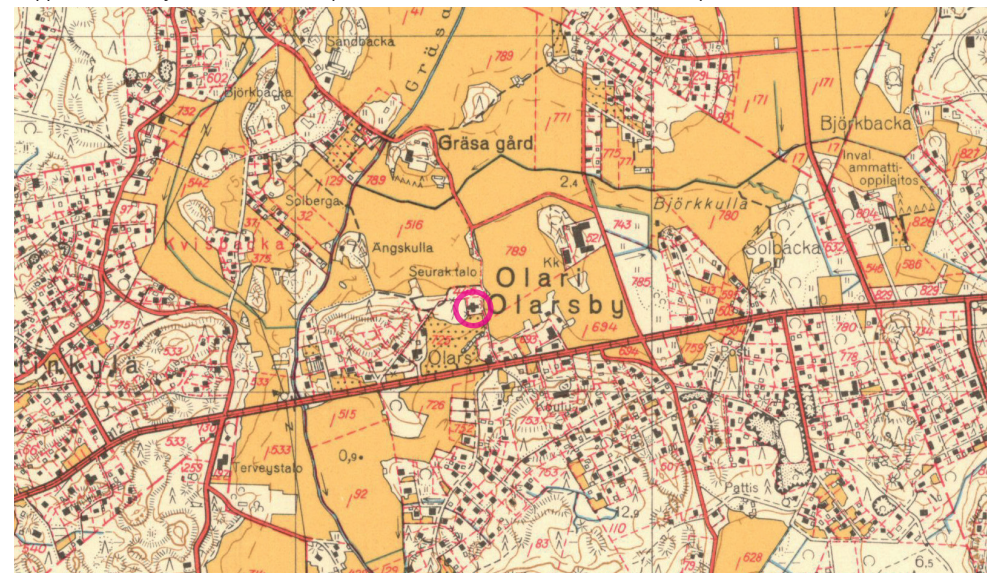
⁴ Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema

⁵ Suviranta 2015

⁶ Suviranta 2021

Kappelin tuleva sijainti vuoden 1932 peruskartassa. Maanmittauslaitos, Vanhat painetut kartat.

Kappelin sijainti vuoden 1960 peruskartassa. Maanmittauslaitos, Vanhat painetut kartat.

2.2 Södra-Esbo kyrkoförening

Kokkolan seudulla vaikutti 1920-luvulla ruotsinkielinen herätysliike, jonka karismaattinen keskushahmo oli Maria Åkerblom. Osa jäsenistä seurasi Åkerblomia Helsinkiin 1929. Moni heistä uskoi, että matkaa oli tarkoitus jatkaa Jerusalemiin. Suuri osa jäsenistä jätti liikkeen 1932 ja osa heistä muutti Espoon Haukilahteen nykyisen Telamäentien alueella.⁷ Aluetta kutsuttiin 50-luvulle saakka Koivukujaksi.

"Alueella ei ollut seurakunnallisia tiloja ja pyhäkoulut pidettiin kodeissa. Keräsimme sitten 5-6 perhettä keskustelemaan kyläkappelin rakentamisen mahdollisuuksista ja perustimme kirkkoyhdistyksen", muisteli kappelia puuhaamassa ollut Verner Söderström Länsiväylän haastattelussa 1987, kun kappeli oli 40-vuotias. Rahaa ja rakennustarvikkeita hankittiin lahjoituksilla. Työt tehtiin osittain talkootyönä. Altari, saarnastuoli ja penkit valmistettiin Gunnar Söderströmin puusepänilikkeessä.

1940-luvun lopulla kirkkoyhdistyksillä oli jo perinteitä kokoontumistilojen rakentajina Espoossa, esimerkiksi Leppävaaran kirkko 1929 ja entisen lastenhoito-opisten kunnostus seurakuntataloksi Kauniaisissa 1932 olivat paikallisten kirkkoyhdistysten toteuttamia.

Seurakunta osti kappelin yhdistykseltä jo vuonna 1948. Oteesta kirkkovaltuuton pöytäkirjasta 15.5.1948 lukee näin:

"Etelä-espoon kirkkoyhdistys on saanut tarjouksen, että seurakunta lunastaa omistukseensa seurakuntatalon 3.430.000 mk hintaan. Etelä-espoon kirkkoyhdistys sitoutuu suorittamaan katon kattamisen tiilillä ja viimeistelemään vesijohtoasennukset ennen siirtoa.

Koska rakennus sijaitsee keskeisellä tontilla ja on hyvin varusteltu ja kirkkosali vastaa hyvin tarkoitustaan, ja lisäksi seurakunnalla on 500.000 mk korottomia saatavia sekä 500.000 mk korollisia saatavia, ja seurakunnan on myös vuosittain tuettava tuntuvasti yhdistyksen toimintaa, päätettiin kirkkovaltuustossa kannattaa tätä lunastusta ehdoilla, että yhdistys velvoitetaan jatkossa vastaamaan rakennuksen juoksevista kuluista.

Valtuutettu Stig Nymalm vastusti päätöstä, oston pitäisi olla viimeinen vaihtoehto kaikkien muiden välttämättömien kustannusten vuoksi."⁸

Pyhäkoulujen ja muiden kokoontumisten siirtyminen kodeista kappelin uusiin tiloihin oli varmasti helpotus erityisesti perheiden naisille⁹. Kuvassa pyhäkouluryhmä Niittykummun kappelissa vuonna 1955. EKMA.

⁷ Haukilahti Gäddvik 2006, s. 20-22, 76-77

⁸ Käännös Modeen 2021

Evankelis-luterilaiset seurakunnalliset tilat Espoossa Niittykummun kappelin valmistumisen aikaan.

1. Espoon kirkko 1400-luku.

2. Perkkään kappeli (Leppävaaran kirkko) 1929.

3. Kauniaisten kirkkoyhdistysten kunnostama entinen lastenhoito-opisto, joka vihittiin kirkoksi 1932.¹⁰

4. Kilo svenska kyrkoföreningin rakentama seurakuntakoti 1940-luku.¹¹

5. Kauklahden suomalaisen seuraturpayhdistyksen vanhasta kahvilasta kunnostama seurakuntakoti, 1940-luku.¹²

6. Niittykummun kappeli

Maanmittauslaitos, Vanhat painetut kartat.

10 Ojanen 1990

11 Ojanen 1990

12 Ojanen 1990

3 Rakennus

2.2 Suunnittelija

Rakennuksen suunnitteli rakennusmestari Martin Rafael Lindbäck (1909-1995), joka työskenteli Söderströmin puusepäntehtävässä. Hän oli syntynyt Teerijärvellä¹³ ja oli todennäköisesti yksi Pohjanmaalta Helsinkiin muuttaneista entisistä åkerblo-milaisista.

Lindbäck opiskeli rakennusmestariksi Teollisuuskoulussa Helsingissä, valmistui vuonna 1935 ja liittyi samana vuonna jäseneksi Svenska Byggmästareförening i Finland -yhdistykseen.¹⁴

2.3 Rakennuspaikka

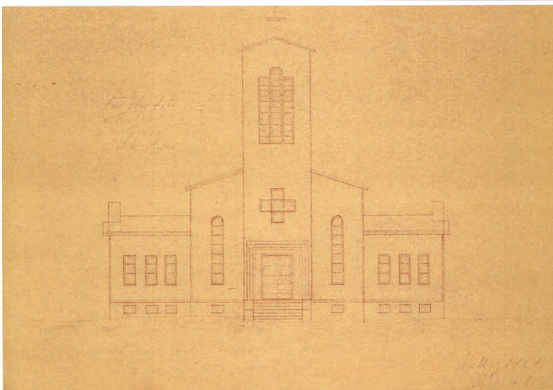
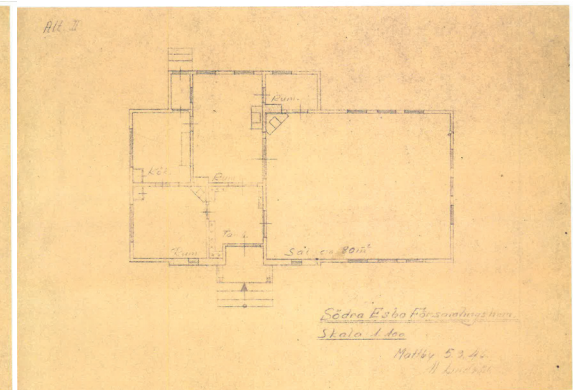
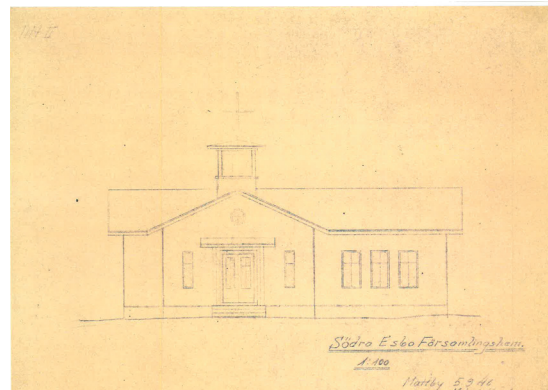
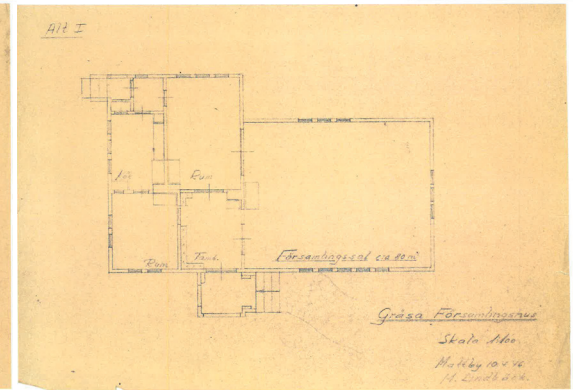
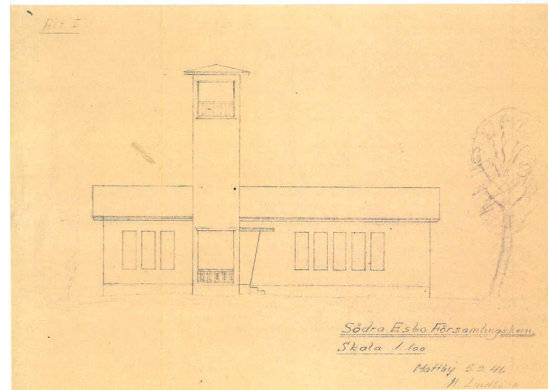
Kavelbacka-nimisestä tilasta erotettiin kappelia varten n. 2000 m² alue. Tontin lahjoitti maanviljelijäpariskunta Maria ja Hugo Winberg. Tontti sijaitsi Jorvaksen tien pohjoispuolella kallioisella, mäntyjä kasvavalla mäennyyppylällä. Lahjakirjassa ja rakennuslupapäätöksessä tontin nimeksi mainitaan "Berggrunden".

Kirkkoyhdistyksen jäsenet asuivat Koivukujalla. Yhteys Koivukujalta kappelin tontille on ollut sujuva, kun Jorvaksentie ei vielä ollut moottoritie.¹⁵

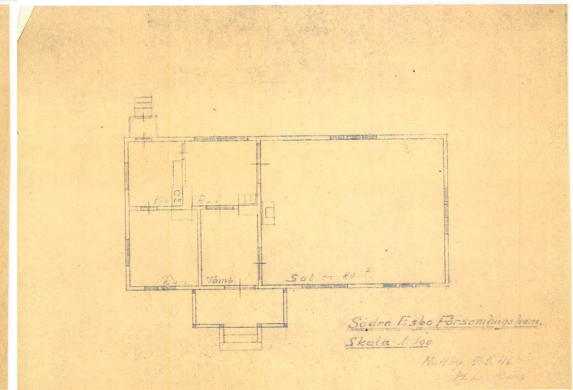
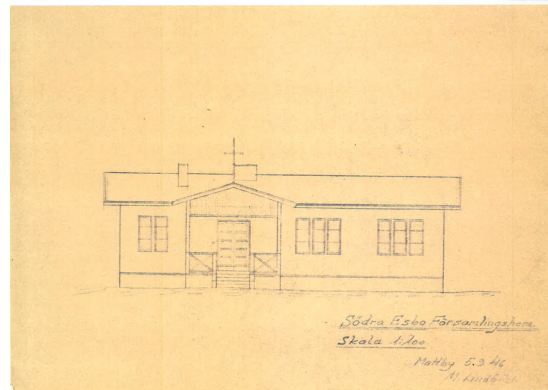
¹³ <https://gw.geneanet.org/> viitattu 5.4.2021

¹⁴ Byggaren : tidskrift för praktisk byggnadsverksamhet 4/1935

¹⁵ Suviranta 2021

Martin Lindbäckin luonnoksia Etelä-Espoon seurakuntakodiksi. 10.4. ja 5.9.1946. Vaihtoehto 1 (oikealla ylhäällä) muistuttaa jo lopullista suunnitelmaa. Vaihtoehto 2:ssa voi nähdä viitteitä Perkkään kappeliin. Alin numeroimaton vaihtoehto on selvästi vaatimattomampi kuin kaksi edellistä. Luonnosten joukossa on myös vasemmalla oleva piirros. Siinä ei ole nimiömerkintöjä, eikä kuvassa olevista teksteistä saa selvää. ESA.

3.1 Esikuvat

Svenska Byggmästareförening -yhdistyksellä, johon Martin R. Lindbäck kuului, oli ilmeisesti yhteistyötä Arkkitehtikillan kanssa. Byggaren -lehdessä mainitaan esimerkiksi yhteinen ekskursion Mikael Agricolan kirkkoon 1935.¹⁶

Voidaan ajatella, että lähialueen kirkot olivat Lindbäckille tuttuja. Perkkaan kappeli on hyvin todennäköinen esikuva kokonsa puolesta ja myös koska se oli kirkkoyhdistyksen rakentama.

Helsingin 1930-luvulla rakennetuista kirkoista hän on saattanut saada vaikutteita ainakin seuraavista, vaikka mittakaava onkin toinen.

Paavalin kirkko

Bertel Liljequistin suunnittelema 1931 valmistunut Sörnäisten suomalaisen ja ruotsalaisen seurakunnan kirkko seurakuntatiloineen. Punatiilestä rakennettu klassistinen kirkko, jossa on campanile-tyyppinen kellotorni. Merkittävää on myös, että Paavalin kirkko on Tampereen Viinikan kirkon ohella ensimmäinen esimerkki monipuolistuneen seurakuntatoiminnan tarvitsemien tilojen keskittämisestä kirkon kanssa yhtenäisesti suunniteltuun rakennuskompleksiin.¹⁷

Olaus Petrin kirkko

Rakennettu Uppsalan arkkihiippakunnan alaisuuteen perustetun ruotsalaisen Olaus Petrin seurakunnan kirkoksi. Ruotsalaisen arkkitehdin Ture Rybergin suunnittelema Etu-Töölössä sijaitseva kirkko vihittiin käyttöön 1932. Rakennusryhmään kuuluu kirkon lisäksi seurakuntasalit, kirjasto, virasto ja pappila. Rakennus on saanut vaikutteita italialaisten maalauskirkkojen yksinkertaisesta arkkitehtuurista 1920-luvun klassismin kirkkoarkkitehtuurin tapaan.¹⁸

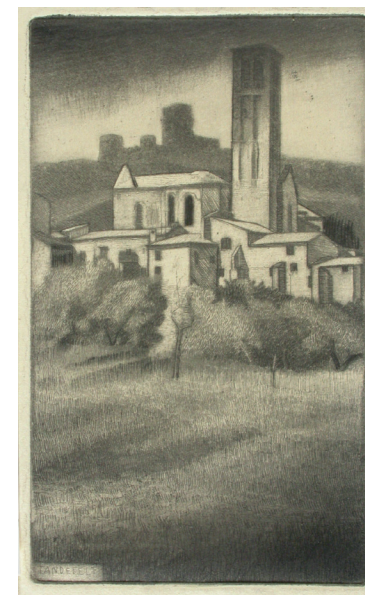
16 Byggaren : tidskrift för praktisk byggnadsverksamhet 4/1935

17 Knapas ja Tirilä, 2008.

18 Knapas ja Tirilä, 2008.

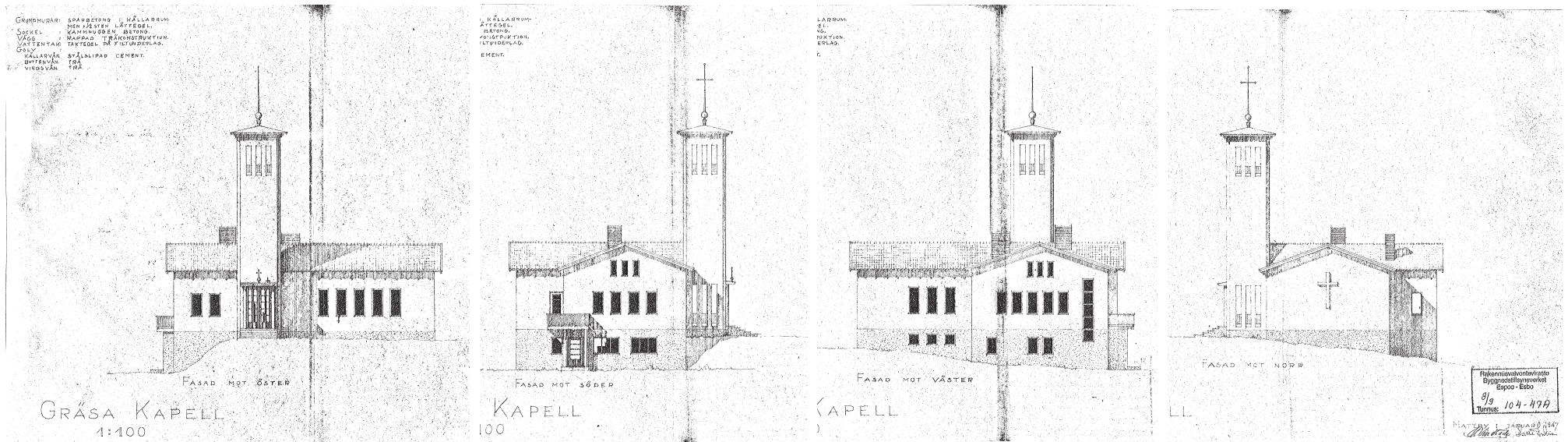
Olaus Petrin kirkko 1932. MV.

Heikki Tandefelt, Italialainen kirkkomaisema (Assisi), 1903. KG.

Bertel Liljequistin suunnittelema, vuonna 1931 vihitty Helsingin Paavalin kirkko. MV.

Pääpiirustusjulkisivut vuodelta 1947. ErakVV.

3.2 Rakennuksen kuvaus

Kappeli on ristinmuotoinen, puurakenteinen ja satulakattoinen. Kellarikerros ja perustukset ovat betonia. Rakennus sijaitsee osittain mäen laella ja osittain rinteessä, joka laskee kerroksen verran etelään päin. Kellaritilat mukailevat rinnettä ja ne eivät ulotu pohjoispäässä olevan kirkkosalin alle. Rakennus oli alunperin rapattu, mutta rappaus korvattiin 1957 korjauksessa pystylaudoituksella.

Rakennuksessa on klassismin piirteitä¹⁹. 1940-luvun romantiikalle tyypillistä on liuskekiven käyttö ja koristeelliset teräsputkesta taivutetut porraskaiteet²⁰.

Itäisivulla on campanile-tyyppinen kellotorni, jonka alaosa toimii sisäänkäyntinä. Ratkaisua pidetään omaperäisenä²¹. Suunnittelevan arkkitehdin näkökulmasta se on kekseliäs; kellotorni osoittaa näytävästi sisäänkäynnin paikan ja muodostaa sisäänkäyntiin luontevan tilasarjan ilman erillisiä katosrakenteita.

Kellotornissa on aumakatto. Tornissa on kovaääniset. Kutsu jumalanpalvelukseen soitettiin äänilevyiltä.²²

¹⁹ Sihvola 2003

²⁰ Standertskjöld 2008

²¹ Gestrin 2010

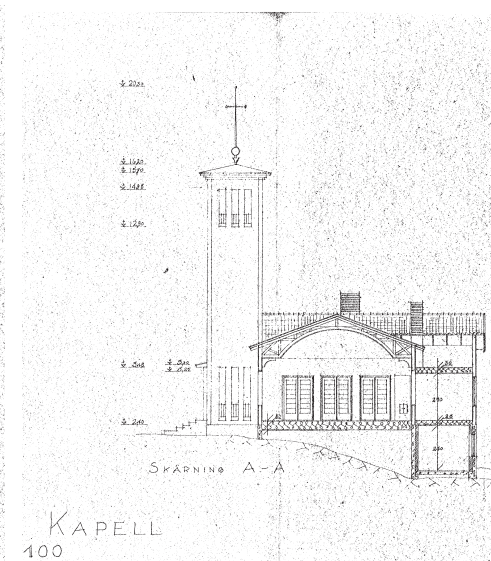
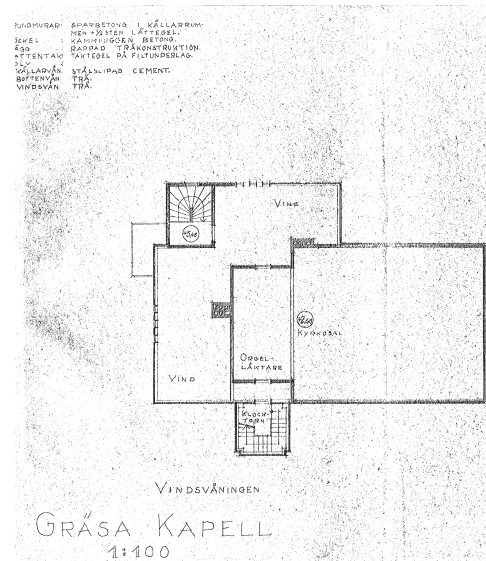
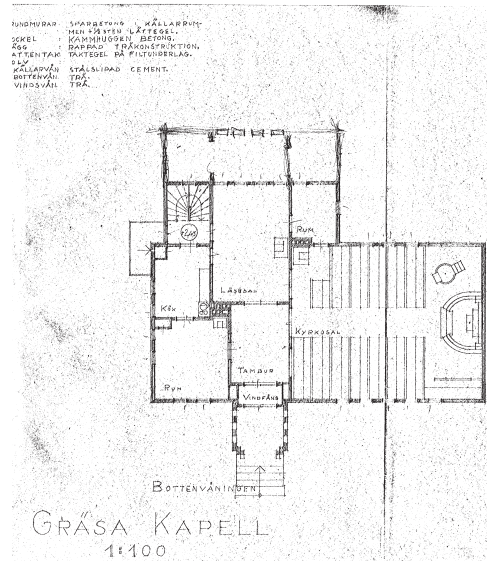
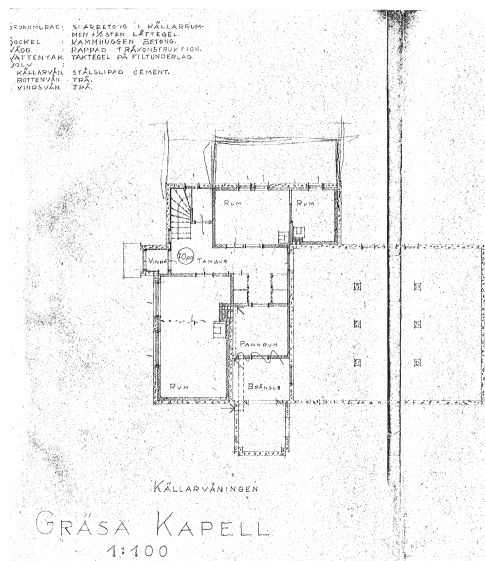
²² Suomen kirkot ja kirkkotaide 2, 1980

Kellot.

Kuva toukokuulta 1957. Sihvola 2003.

Pääpiirustusohjat ja -leikkaus vuodelta 1947. ErakVV.

3.3 Tilat

Rakennuslupapiirustusten mukaan rakennus käsitti ensimmäisessä kerroksessa kirkkosalin, lukusalin, kaksi huonetta, keittiön, eteisen ja tuulikaapin. Toisessa kerroksessa oli ullakkoa, urkulehteri ja käynti kellotorniin. Kellarissa oli kolme huonetta, pannuhuone ja varasto polttoaineelle sekä tuulikaappi ja eteinen. Ei ole varmuutta, toteutuiko pääpiirustusten mukainen tilajärjestely. Esimerkiksi lehteriä ei enää ole tai sitä ei koskaan rakennettu.

Kirkkosalissa on tynnyriholvattu katto, joka vaihtuu pitkillä sivuilla matalammiksi tasakatoiksi.

Istumapaikkoja oli n. 90. Altari, saarnastuoli ja penkit valmistettiin Söderströmin puusepäntehtaassa. Altaritaulua ei ollut. Bruno Christensenin rakentamat urut olivat vuodelta 1967.²³

Kirkkosalin sisustusta. Kuvausaikaa ei ole tiedossa, mutta uruista voi päätellä, että kuva on aikaisintaan vuodelta 1967. Riippuväläisin Lisa Johanson Papen Ornolle suunnittelema Kulmikas Sipul 61-356²⁴. Ojanen 1990.

24 Orno. Valaisinmuotoilua

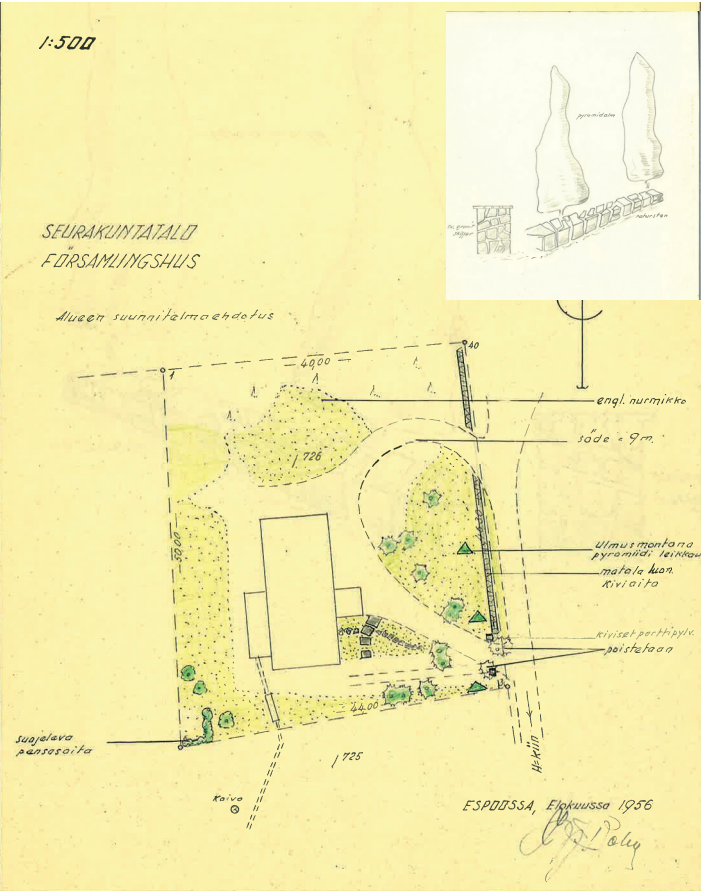

Gräsan pyhäkoulun joulujuhla 1955. EKMA.

23 Suomen kirkot ja kirkkotaide 2, 1980

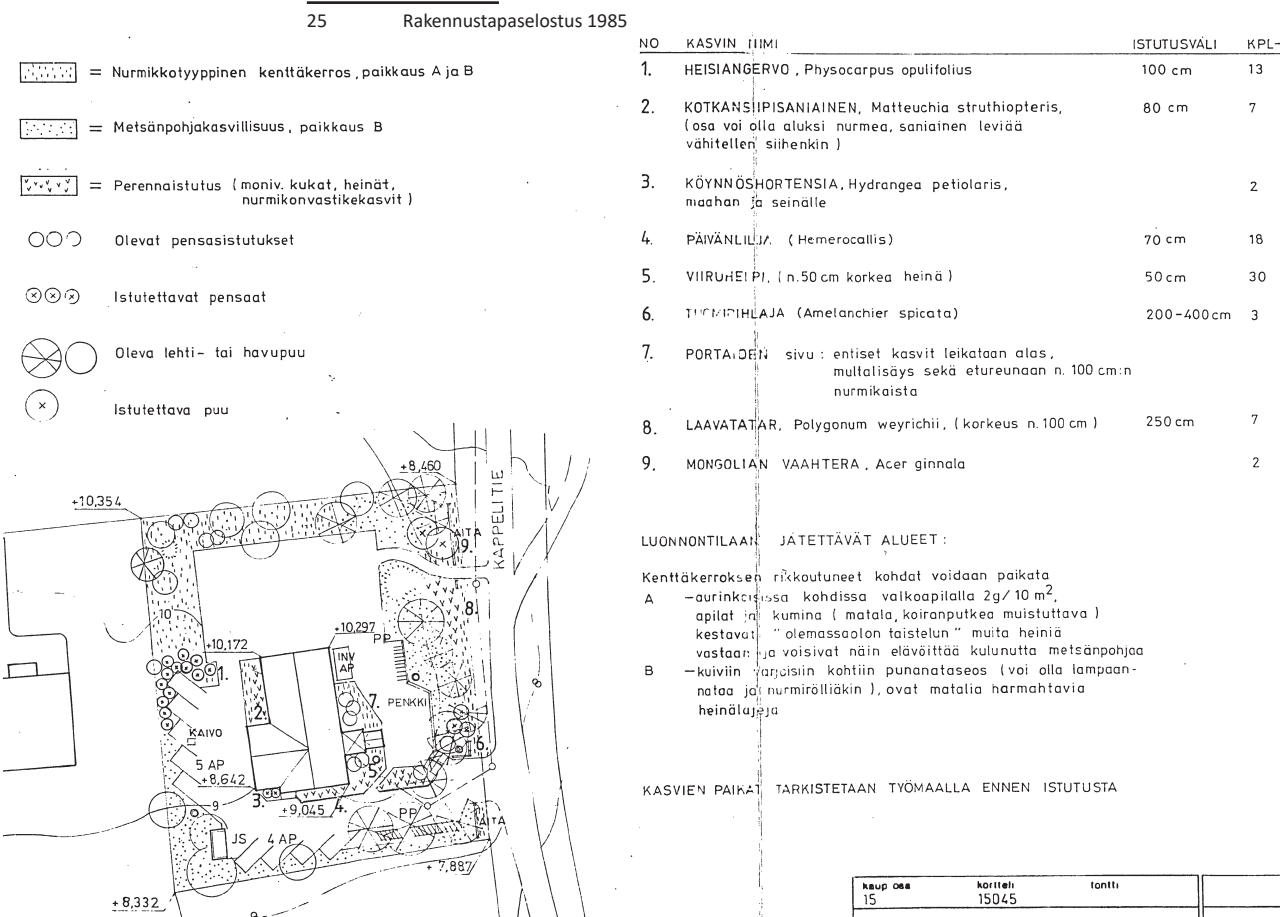
4 Piha

Seurakunnan arkistosta löytyi pihasuunnitelmaehdotus vuodelta 1956. Ajankohdan perusteella on mahdollista, että suunnitelma jäi toteutumatta samoin kuin saman vuoden rakennuksen muutossuunnitelmat. Kiviaidasta ei maastossa näy valokuvien perusteella merkkejä ja kuvista sekä talvisella käynillä mahdoton arvioida, kasvaako tontilla vuorijalavia. Suunnitelman pohjana lieenee kuitenkin piha sellaisena kuin se oli tuolloin. Piirustuksesta voi päätellä, että tontilla oli luonnonpuiden lisäksi vain vähän istutuksia tai muita elementtejä.

Pihan suunnitelmaehdotus ja havainnoillistava luonnon vuodelta 1956. ESA.

Vuoden 1985 peruskorjauksen yhteydessä myös pihaa kunnostettiin. Kappelitien varteen rakennettiin aita. Kulkureittejä ja parkkipaikkaa reunustettiin matalalla aidalla. Tontin lounaiskulmaan rakennettiin aitaus jäteastioille. Salaojitus tehtiin ja sadevesien ohjausta pois rakennuksesta parennettiin. Suunnitelmissa mainitaan myös pihalla oleva kaivo. Se säilytettiin ja kansi uusittiin.²⁵

Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläisen vihersuunnitelma vuodelta 1985. ESA.

Kadun varren aita on vuoden 1985 peruskorjauksen ajalta, Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläinen suunnittelema.

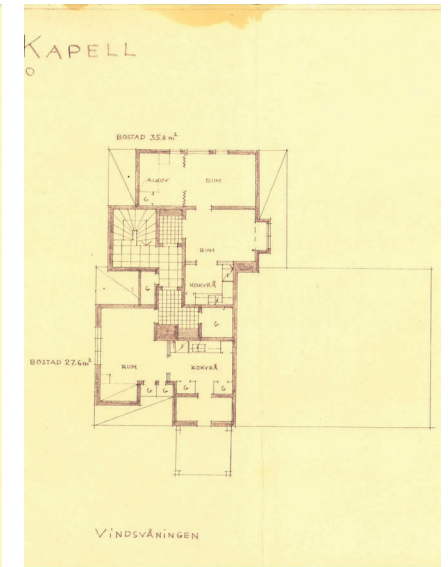
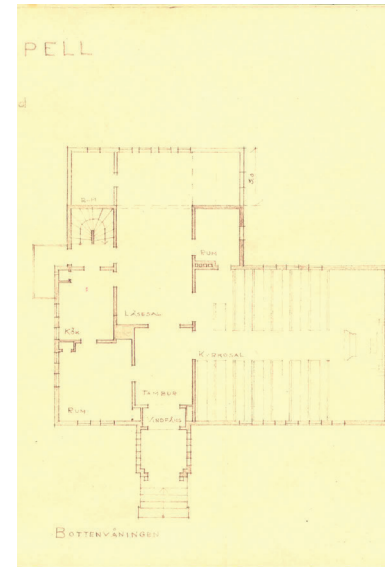
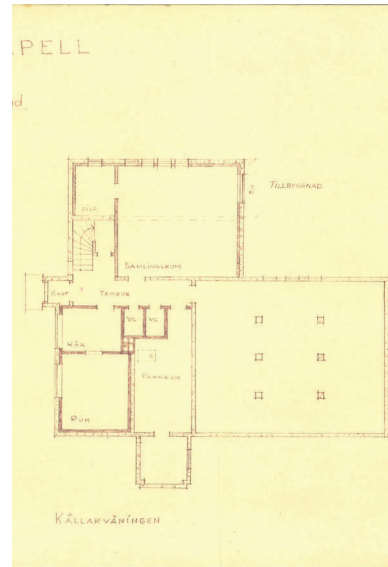
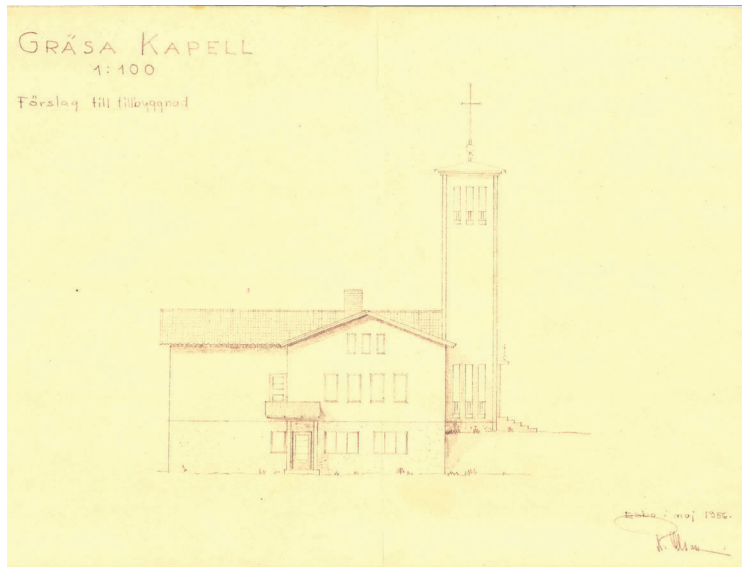
Yksityiskohta parkkipaikkaa rajavasta aidasta. Kekseliäs aita toimii myös penkinä. EKM.

Länsiseinustan istutusryhmässä kasvaa ainakin alppiruusu, saniaisia ja marjakuusia.

Liuskekivillä päällystetyt betoniportaat johtavat kappelille. Rinne on pengerretty luonnonkivillä. Rakennuksen itäisivulla kasvaa sirotuomipihlaja ja surukuusi. EKM.

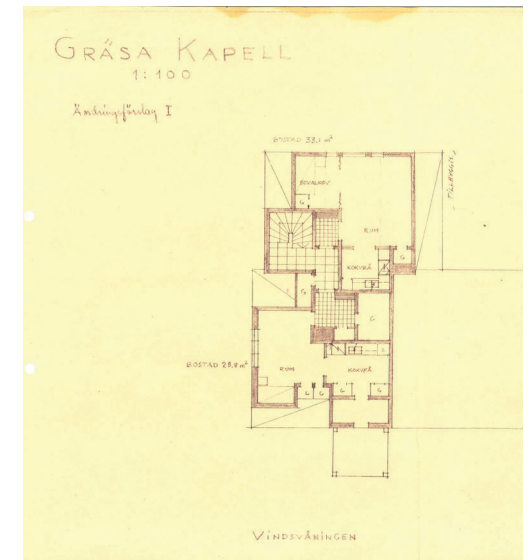
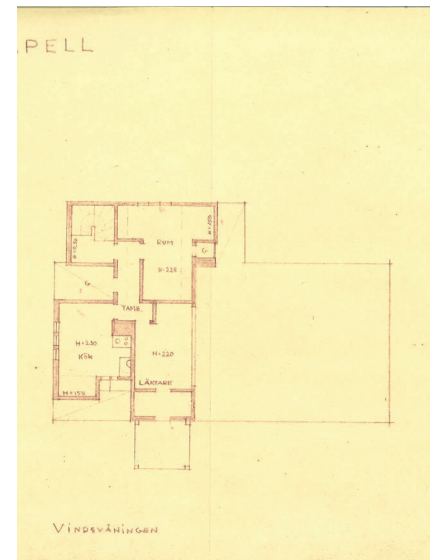

Laajennussuunnitelmia vuodelta 1956. ESA.

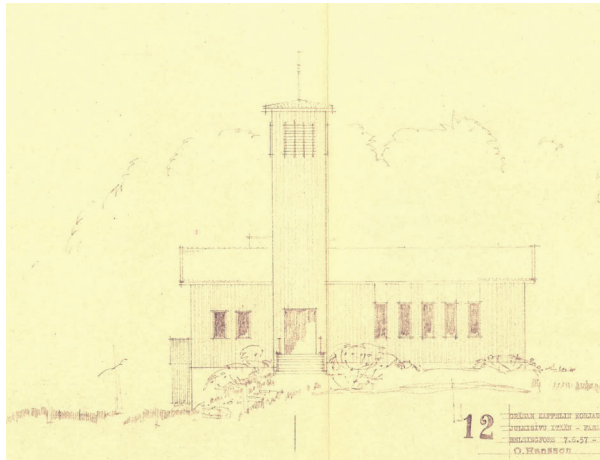
5 Muutokset

5.1 Toteutumattomat suunnitelmat 1956

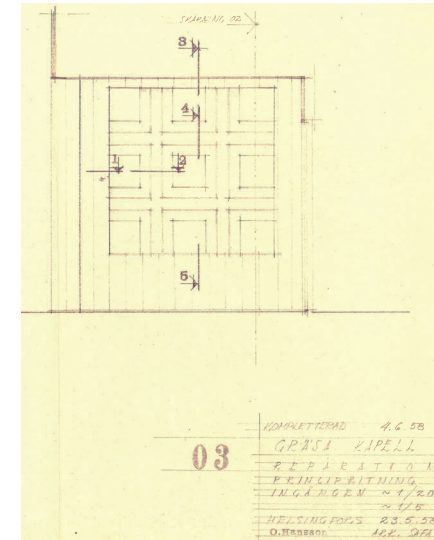
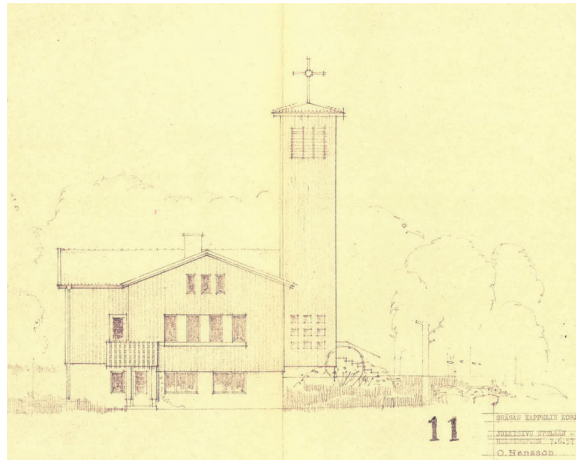
Vuoden 1955 lopulla kappelia päätettiin laajentaa. Rakennusmestari Rudolf Olson (Ragnar Olsson)²⁶ laati seuraavan vuoden touko-kesäkuussa laajennussuunnitelmat. Suunnitelmissa kappelia olisi laajennettu länteen päin jatkamalla seinien ja katon linjoja. Laajentamisesta kuitenkin luovuttiin kirkkovaltuustossa esiintyneiden erimielisyyksien vuoksi, ja lopulta päädyttiin korjaamaan olemassa oleva rakennus.²⁷

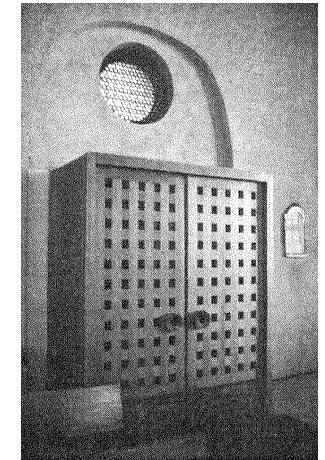
²⁶ Sihvolan tutkimuksessa mainitaan kaksi eri nimeä.
²⁷ Sihvola 2003

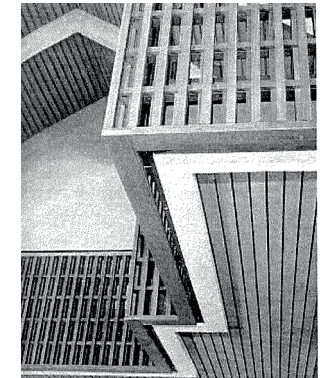
Olaf Hanssonin suunnitelmia. ESA.

Kuva oikealla. Saksalaisen kirkon lehteri. Kappelin parvekkeiteessa on käytetty samaa aihetta. Sihvola, 2003.

Neliöaihe Kirkkonummen kirkossa. Sihvola, 2003.

5.2 Olof Hanssonin suunnittelema korjaus

Kappeli sai nykyisen ulkoasunsa Olof Hanssonin suunnitteleman korjauksen myötä.

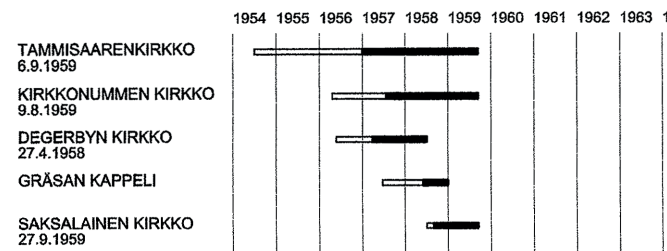
Espoon seurakuntien rakennussuunnitelmalautakunta, puheenjohtajanaan arkkitehti Aulis Blomstedt, päätti kokouksessa 17.4.1957 että rakennus tulee kunnostaa jo saman kesän aikana. Seuraavassa kokouksessa 2.5.1957 suunnittelijaksi päätettiin kutsua Olof Hansson. Hansson lupasi suunnitelmat helluntaiksi.²⁸

Kappelin korjaus käsitti rakennusasioiden valmistelutoimikunnan rakennusmestarien U. Ojanperän ja P. Kunnasvuoren ehdottamia korjaustöitä, kuten rapautuneen rappauksen peittämisen pystyvuorilaudoituksella sekä ulko- ja sisäpuolen maalauksen. Korjaukseen liittyi myös tornin yläikkunoiden varustaminen suojaritilällä sekä tornin alaosan kapeiden pystysuorien aukkojen muuttamisen neliöaiheiksi. Samalla kappelirakennuksen parvekkeen kaide uusittiin pystyrimoituksesta vaaka-pystyritiläiheeksi. Alustavissa suunnitelmissa oli maalata kappeli Punatupa-ulkovärillä valkoisin yksityiskohdin. Nykyisin kappeli on vaaleankeltainen. Kappeliin sijoitettiin Ornon valaisimet. Pihasuunnitelman laati puutarhasuunnittelija Onni Savonlahti. Lopullinen väri oli värikartan Köbenhavns Malerlaug KML 56, Punatupa-värien sijaan.²⁹

Hanssonin suosima neliöaihe on nähtävissä myös Niittykummun kappelissa; sisäänkäynnin aukoissa ja parvekkeen kaiteessa.

Hanssonin kirkkorestaurointien suunnittelu- ja rakentamisajat

Kirkon kohdalle merkitty vihkimispäivämäärä

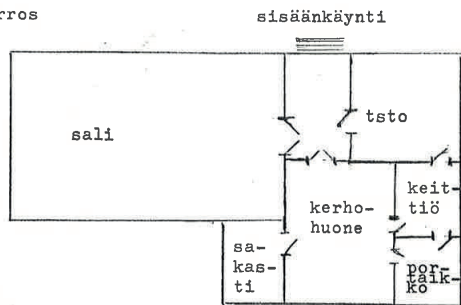

Hanssonin kirkkorestauroinnit jotka ajoittuvat samaan aikaan Niittykummun kappelin korjauksen kanssa. Sihvola, 2003.

28 Espoon seurakuntien rakennussuunnitelmalautakunnan pöytäkirjat, 1957.
29 Sihvola, 2003.

KAPPELIN KÄYTTÖ JA MUUTOSEHDOTUS

I kerros

SALI

käyttötarkoitus

- palloilu- ja pelitila
- toiminnallinen tila
- rc-kerho
- näyttelmäkerho
- nuortenillat
- yms.
- juhlat, tapahtumat

KERHOHUONE

- kerhotila/vastaanottotila
- kokoustila/oleskelutila
- pienpiiritila
- askartelutila

SAKASTI

- nuorisotyöntekijän toimisto

KEITTIÖ

- keittopaikka

TOIMISTO

- = poikatyöntekijän toimisto

ETEINEN

muutos/korjauskohteet

- alttarin poisto, tilalle siirreltävä pikkualttari
- lattian tasoitus yhteen tasoon
- seinien maalaus
- lamppujen korotus kattoon ja suojaus
- ikkunoiden suojaus, lattiamaalauk
- varastotilaa pelivälineille
- sähköpistorasioita lisää
- tuoli/istuinasia.
- ikkunoiden tiivistys
- ~~tila~~

- lattiaremontti (materiaali)
- ovien lukkojen vaihto
- ikkunoiden tiivistys

- lavusaarin poisto
- lattiamateriaalin vaihto
- ikkunan suurennos (pimeä)
- toimistokuntoon saatto
- maalaus

- lattiamateriaalin vaihto
- lukon vaihto
- ikkunoiden tiivistys

- ikkunoiden tiivistys
- lattia materiaalin vaihto

- = lattiamateriaalin vaihto
- uusi ovi*
- paraus*

5.3 Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläisen suunnittelema korjaus

Olarin pääkirkon valmistuttua kappeli aiottiin myydä. Muun muassa Espoon helluntaiseura-kunta oli siitä kiinnostunut. Myyntiaikeista kuitenkin luovuttiin, ja kappelista kunnostettiin seurakunnan nuorisotila.³⁰

Kappelin sisätilat ovat nykyisellään pääosin tämän peruskorjauksen mukaisessa asussa.

Peruskorjaus kattoi koko rakennuksen ja pihan.

30

Länsiväylä, 1987.

KERHOTILA

käyttötarkoitus

- lennökkikerhon tila
- AA-kerhontila
- musiikkiryhmän harjoitustila
- pienryhmätila

Askartelutila

- askartelutila

VARASTOTILA 1.

- musiikkiryhmän varasto

VARASTOTILA 2

- askartelukerhon varasto

VARASTOTILA 3

- luontokerhon varasto

VARASTOTILA 4

- myyjäistavaroiden varasto

KELLOTORNIN ETEINEN

- Aa-kerhon varasto

muutos/korjauskohteet

- lattiamateriaalin vaihto
- lämpöpattereiden korjaus
- ikkunoiden tiivistys
- varasto 1. edessä olevan tilan eristäminen ovella

- kokolattiamaton poisto
- lämpöpattereiden korjaus
- pistorasioita lisää

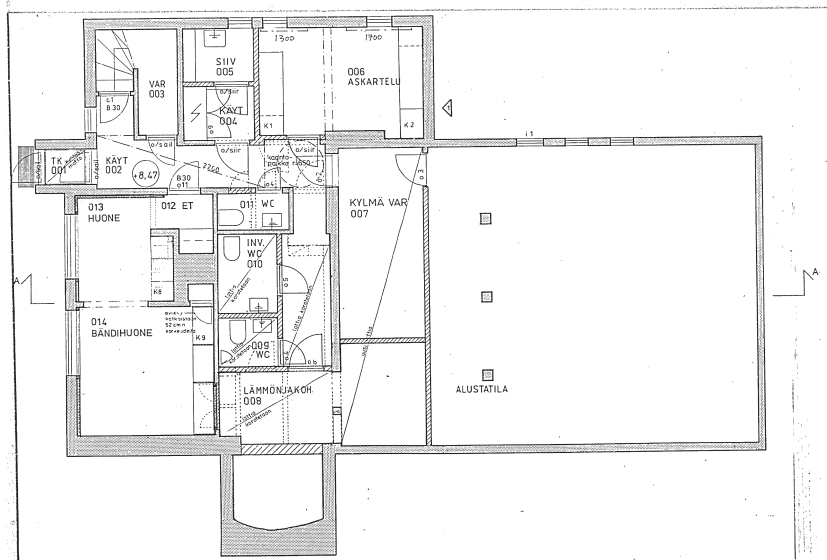
- valoa varastoon
- seinien lämpöeriste

- valoa varastoon
- hyllyjä seinille

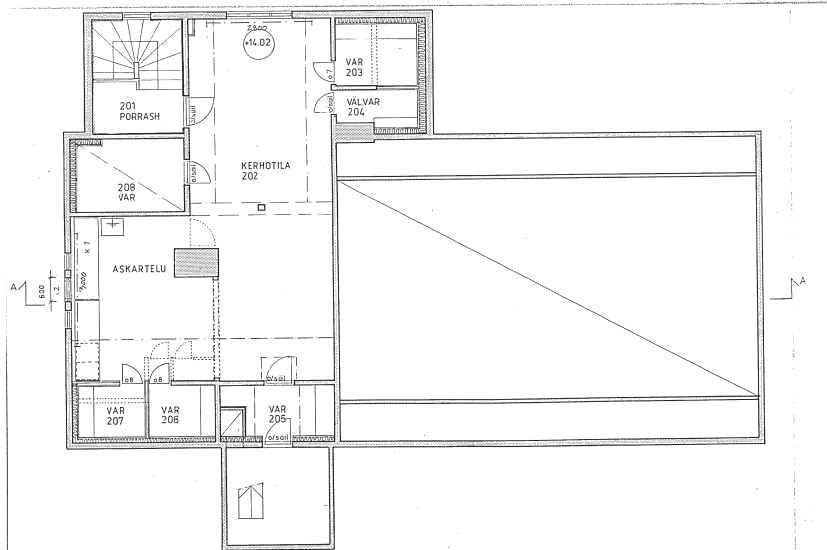
- valoa varastoon

- hyllytilojen laittaminen

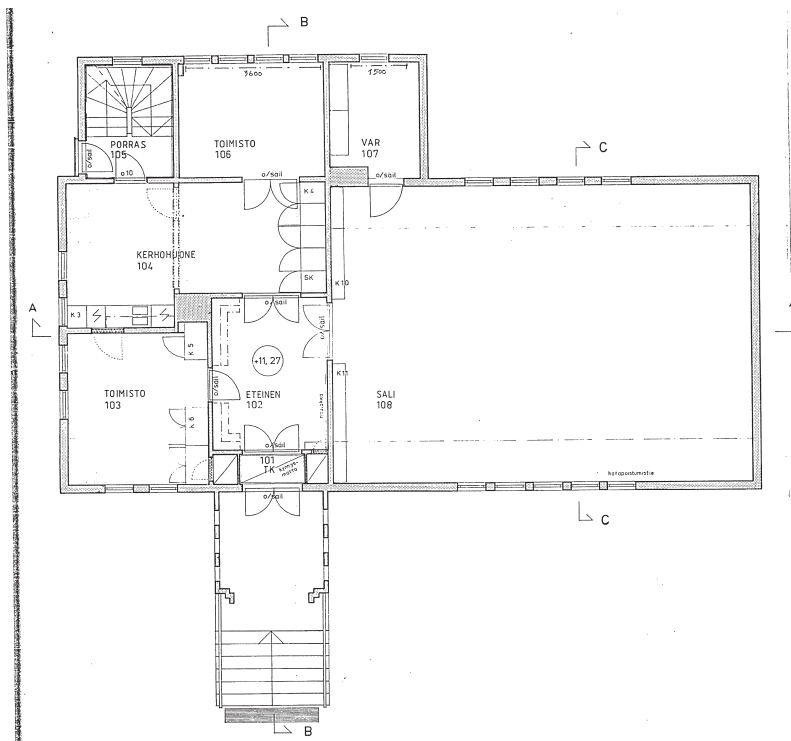
Listaus toiveista tilojen käyttöön ja materiaaleihin liittyen on todennäköisesti laadittu arkkitehdille suunnitelmien lähtötiedoksi. Listaus kuvastaa hyvin tilojen monia käyttäjiä ja käyttäjäryhmiä. ESA.

Muutossuunnitelma, kellarikerros. ESA.

Muutossuunnitelma, 2. kerros. ESA.

Muutossuunnitelma, 1. kerros. ESA.

Ainoa julkisivuihin vaikuttanut muutos oli toisen kerroksen yhden ikkunan leventäminen 60 cm levyiseksi hätäpoistumisjärjestelyä varten.³¹

Sisällä tiloja ja pintamateriaaleja muutettiin uuteen käyttötarkoitukseen sopiviksi. Alkuperäinen laualattia säilyi vain kirkkosalissa. Toisen kerroksen kerhotilaan tehtiin uusi laualattia. Muut lattiat päällystettiin joko asbestivinyylilaatalla (Hovi-laatta) tai muovimatolla (Finnplano). Kirkkosalin kiinteät kalusteet korvattiin siirrettävällä pienenäyttarilla ja alttaritaulukaapilla.³²

31 Rakennustapaselostus 1985

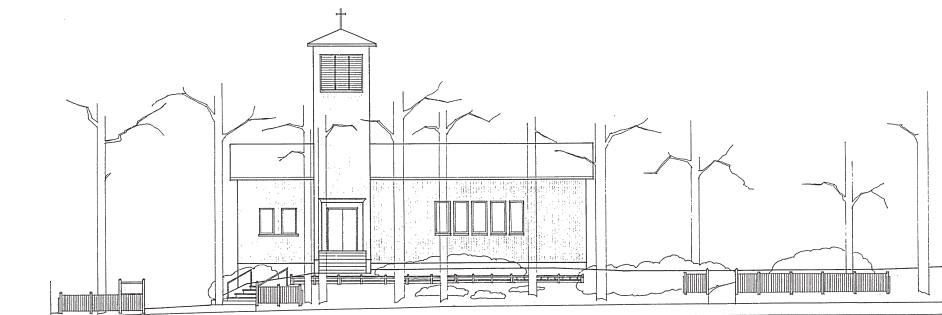
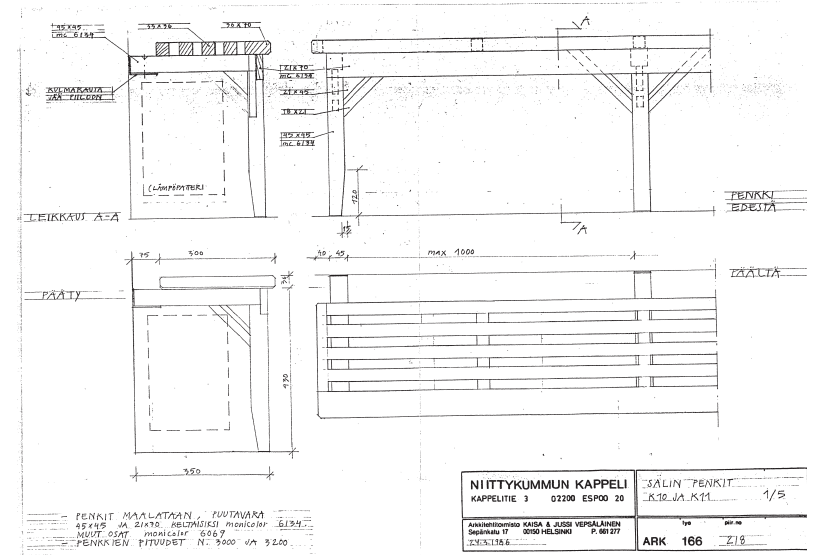
32 Rakennustapaselostus ja huoneselitys 1985

Kuva vuodelta 1991. Sisäänkäynnin oikealla puolella näkyvät peruskorjauksen yhteydessä asennetut messinkiset muistolaatat. Tulkki, Jorma, EKMA.

Puolipaneeli, valaisimet ja katon akustinen verhous tehtiin korjauksen yhteydessä. Lattia on alkuperäinen. Alla piirustus takaseinällä näkyvistä, lämpöpattereiden päällä sijainneista penkeistä. ESA.

Julkisivu itään. Pääpiirustus vuodelta 1985. Luvanvarainen muutos kuvassa on uudet aitarakenteet. ESA.

6 Purkulupahakemus

Espoon seurakuntayhtymä haki vuonna 2010 lupaa purkaa kappeli huonokuntoisena.

Rakennusvalvontakeskus pyysi kaupungin museolta lausuntoa. Lausunnossa todetaan, että kappelilla on rakennustaiteellista ja hyvin dokumentoitua paikallishistoriallista merkitystä ja se on ulkoisen tarkastuksen perusteella hyväkuntoinen. Huonokuntoisuudesta ei ole myöskään purkulupahakemuksessa esitetty mitään todisteita. Näin ollen Espoon kaupunginmuseo ei puolla rakennuksen purkuluvan myöntämistä.³³ Lupa hylättiin 15.07.2010.³⁴

Espoon seurakuntayhtymä jätti oikaisuvaatimuksen hylkäämispäätökseen 29.7.2010.

Oikaisuvaatimuksessa seurakuntayhtymä vaati, että lupa-arkkitehdin tekemä purkamislupapäätös kumotaan, mitä se perusteli mm. seuraavasti:

- Niittykummun kappelilla on arvoja (vrt. Espoon kaupunginmuseon lausunto) joita on kunioitettava, mutta ne eivät ole niin suuret että ne estäisivät rakennuksen purkamisen.
- Purkamislupahakemusta pitää peilata laajempaa taustaa vasten kuin pelkästään Espoon kaupunginmuseon lausunnossa esille tuotuihin näkökohtiin.
- Niittykummun kappelille ei ole aikanaan haettu kirkkolain 14.1.2 mukaista vahvistamista, joten kyseessä ei ole kirkkolain tarkoittamassa mielessä kirkollinen rakennus.
- Rakennus on mahdollista peruskorjata, mutta sitä ei voi tehdä kajoamatta juuri niihin teki-jöihin joiden perusteella Espoon kaupunginmuseo ei puolla hakemusta.
- Kappeli on julkinen rakennus eikä voida ajatella että se peruskorjattaisiin ilman esteettömyyden vaatimuksia. Silloin joudutaan jo hyvin paljon tekemään rakennukseen muutoksia.
- Alueen kehitys ei käytettävissä olevien tietojemme perusteella ole sellainen että Niittykummun kappeli olisi nykyisessä olotilassaan alueelle istuva.

33 Henttonen ja Gestrin, lausunto 26.05.2010

34 Pöytäkirjanote, purkamislupa 2010-236, 21.10.2010

Espoon Niittykummun homekappeli aiotaan purkaa

TILAAJILLE

Leivonniemi Samuli

14.6.2009 3:00

Seurakunta aikoo purkaa Espoon Niittykummun puukappelin.

Kappeli on ollut pois käytöstä tämän vuoden alusta alkaen sisäilman ongelmien takia. Kiinteistöstä on tutkimuksissa löydetty home- ja sädesieniä sekä kosteusvaurioon viittaavia mikrobeja.

Espoon seurakuntayhtymän mukaan kappelin peruskorjaaminen nykyvaatimusten mukaisiksi tiloiksi on mahdotonta. Kappeli on rakennettu vuonna 1947 ja se on toiminut muun muassa Etelä-Espoon seurakunnan väliaikaisena kirkkona. Viime vuodet kappeli on ollut nuorisotyön käytössä.

Espoon seurakuntayhtymän yhteinen kirkkoneuvosto käsittelee asiaa maanantaina.

HS

Helsingin sanomat uutisoi seurakunnan aikeista purkaa kappeli 2009.

Oikaisuvaatimus hakemus hylättiin 21.10.2010. Päätöstä perusteltiin seuraavasti.

1. Rakennushistorialliset arvot

Rakennusvalvonta on pyytänyt purkuhakemuksesta asiantuntijalausunnon Espoon kaupungin-museolta koskien rakennuksen rakennus- ja kulttuurihistoriallista arvoa. Espoon kaupunginmu-seo on 1.6.2010 antanut lausunnon, jonka mukaan kappelilla on rakennustaiteellista ja hyvin dokumentoitua paikallishistoriallista merkitystä ja se on ulkoisen tarkastuksen perusteella hyväkuntoinen. Kaupunginmuseo ei puolla rakennuksen purkuluvan myöntämistä. Purkamisai-komuksesta tiedottamisen johdosta Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on 21.6.2010 antanut lausunnon, jonka mukaan elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus ei puolla purkamisluvan myöntämistä.

2. Rakennuksen peruskorjaaminen

Lupahakemuksen mukaan rakennus on ollut poissa toiminnallisesta käytöstä vuodesta 2009. Hakemuksen mukaan kiinteistössä on teetetty sisäilmanlaatua koskeva tutkimus ja tarkentava kuntoarvio sekä kustannusarvio peruskorjaukselle. Hakijan mukaan rakennus on mahdollista peruskorjata, mutta peruskorjaamista ei voida ajatella mm. ilman esteettömyyden vaatimuk-sia. Maankäyttö- ja rakennuslain 13§:n mukaan Rakentamismääräyskokoelman määräykset koskevat uuden rakennuksen rakentamista. Rakennuksen korjaus- ja muutostyössä määräyksiä sovelletaan, jollei määräyksissä nimenomaisesti määrätä toisin, vain siltä osin kuin toimen-piteen laatu ja laajuus sekä rakennuksen tai sen osan mahdollisesti muutettava käyttötapa edellyttävät. Lisäksi korjaus- ja muutostyössä tulee ottaa huomioon rakennuksen ominaisuudet ja erityispiirteet sekä rakennuksen soveltuvuus aiottuun käyttöön. Muutosten johdosta raken-nuksen käyttäjien turvallisuus ei saa vaarantua eivätkä heidän terveydelliset olonsa heikentyä.

3. Asemakaava

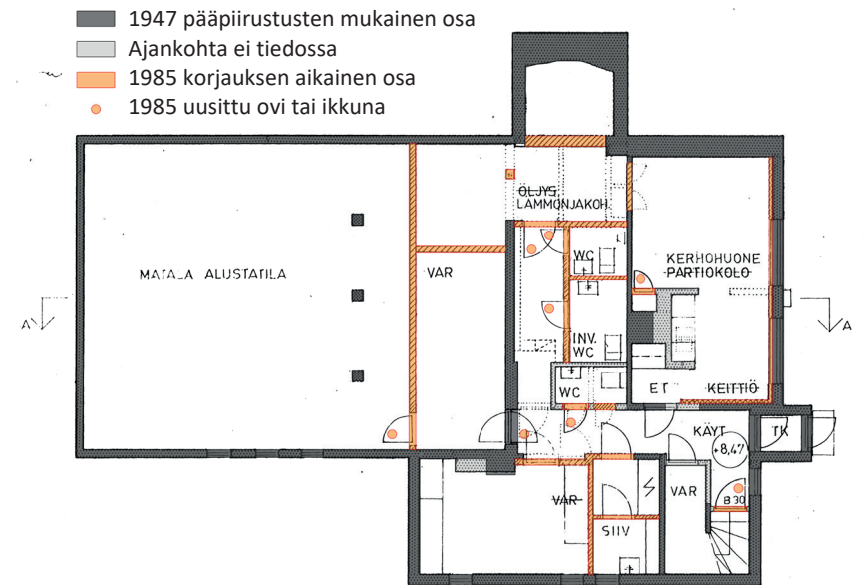
Voimassa olevan asemakaavan mukaan rakennuspaikka on seurakunnallisten rakennusten korttelialueella (Yk). Asemakaavan merkintöjen ja määräysten mukaan rakennusta ei ole osoitettu kaavassa suojeltavaksi. Kaupunkisuunnittelukeskuksesta 4.10.2010 saadun tiedon mukaan alueelle ei ole valmisteilla asemakaavamuutosta, jossa alueelle tai rakennuspaikalle osoitettaisiin muuta käyttöä. Käyttötarkoitukseltaan voimassa olevan asemakaavan mukaisen rakennuksen paikallaan pysyttäminen ei siten haittaa kaavoituksen toteuttamista. Maankäyt-tö- ja rakennuslain 118§:n mukaan rakentamisessa, rakennuksen korjaus- ja muutostyössä ja muita toimenpiteitä suorittaessa samoin kuin rakennuksen tai sen osan purkamisessa on huolehdittava siitä, ettei historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa turmella. Maankäyttö- ja rakennuslain 139 §:n säännösten mukaan purkamis-luvan myöntämisen edellytyksenä on, ettei purkaminen merkitse rakennettuun ympäristöön sisältyvien perinne-, kauneus- tai muiden arvojen hävittämistä eikä haittaa kaavoituksen

toteuttamista (MRL 139 § 1 mom.).

Ottaen huomioon edellä esitetyt seikat voidaan katsoa, että rakennuksen purkaminen johtaisi rakennettuun ympäristöön sisältyvien perinne-, kauneus- tai muiden arvojen hävittämiseen. Näin ollen purkamisluvan myöntämisen edellytykset eivät täyty.³⁵

Tämä kellarikerroksen tila on toiminut ainakin asuinhuoneena, partiokolona ja bänditilana.

Säilyneisyyskaavio kellarikerros.

Porrashuoneen, kellarin käytävän ja salin seinävalaisimet ovat Klaus Michalikin Ornolle suunnittelemaa Zenit-sarjaa. Valaisimet ovat vuoden 1985 korjauksen ajalta.

Alkuperäisiä sisäovia ja 1980-luvun lattiamateriaaleja. Kuvassa näkyvät kattovalaisimet ovat todennäköisesti Klaus Michalikin Ornolle suunnittelemaa Bau-sarjaa.

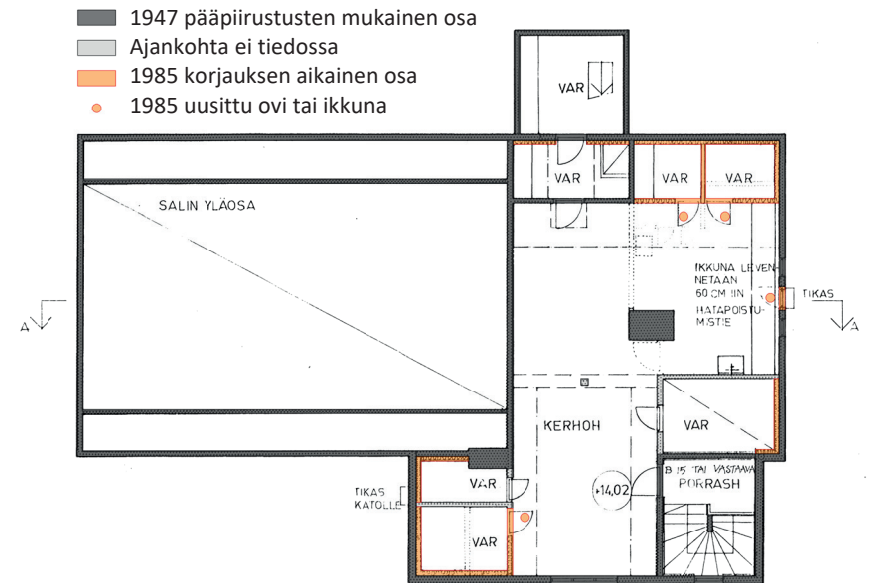
Säilyneisyyskaavi 1. krs.

Pääovi on alkuperäinen, sisäänkäynnin neliöaihe vuodelta 1956.

Toisen kerroksen kerhotila. Vuonna 1985 uusittu ikkuna toimii varatienä.

Säilyneisyyskaavio 2. krs.

Alkuperäinen parveke on korvattu ranskalaisella parvekkeella. Lounaiskulmassa näkyy vuonna 1985 istutetun köynnöshortensian jättämiä jälkiä. Vuoden 2005 kuntoarvioraportissa on kuva komeasta köynnöksestä, jonka poistamista raportissa suositellaan.

8 Yhteenveto

Tämä selvitys tehtiin tallentamaan tietoja Niittykummun kappelista.

Rakennus on suhteellisen hyvin dokumentoitu. Piirustukset merkittävimmistä korjauksista ovat pääosin säilyneet. Pienemmistä, esimerkiksi kuntotutkimuksissa suositelluista korjauksista, ei ole tarkkaa tietoa.

Avoimia kysymyksiäkin jäi. Muun muassa näihin olisi ollut kiinnostavaa löytää vastaus. Oliko toisessa kerroksessa koskaan lehteriä? Minkä värinen rakennus oli alunperin? Miten jälleenrakennuskauden pula materiaaleista vaikutti rakentamiseen? Kuinka selvisi ettei kellotorni kestäkään kellon painoa?

Koronan aihuttamat poikkeusolot vaikuttivat työhön, arkistoihin ei ollut mahdollista mennä itse. Onneksi digitoitua materiaalia oli paljon ja sitä oli myös mahdollista tilata.

Kiitos kaikille ystävällisistä ja nopeista vastauksista tietopyyntöihin.

Tärkein lähde oli Espoon Seurakuntayhtymän arkisto. Eriyinen kiitos kaikille sieltä tietoja etsineille ja kappelin vaiheita muistelleille.

N:o 104-47.

Espoon
rakennussuunnitelmantakaisen alueen rakennus-
tarkastajan päätös 26. päivänä maaliskuuta 1947
päivätyyn hakemukseen,
jolla *Sidra Esbo kyrkostörelse*
ainainen yhdistys
on anonut lupaa saada oheisten piirustusten mu-
kaan rakentaa *Seurakuntatalon*
omistamalleen Kavelbacka-
nimisestä talosta R.N. 1290
ostetulle n. 2000 m² suu-
ruiselle aluselle Espoon
kunnan Olavbyn kylässä.

"BERGKUNDEN"
1:526

Tutkittuani tämän asian, harkitsen oikeaksi hakemukseen suostua
ehdolla, että

rakennettaessa tarkoin noudatetaan voimassa olevia säännöksiä sekä alu-
eelle vahvistettuja rakennussuunnitelmantakaisia määräyksiä, erittäinkin
ottaen huomioon tammikuun 29 p:nä 1932 annetun rakennussäännön 101-110
§§:n määräykset sellaisina kuin ne ovat muutettuina myöhemmin ane-
tuissa asetuksissa.

Hakemukseen liittyvien piirustuksien toiset kappaleet seuraavat
tätä päätöstä hyväksymismerkintöineen.

Tähän päätökseen tyytymätön saa hakea muutosta Uudenmaan
lääninhallitukselta neljäntoista (14) päivän kuluessa tästä tiedon
saatuaan.

Helsingissä, *huhti* kuun 3 p:nä 1947
Rakennustarkastaja *Simo Siira.*

Leimamaksu: *20:-*
Toimituspalkkiot: *1480:-*
mlk 1500:-

Rakennuslupapäätös. ESA.

Lähteet

Painetut lähteet

Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson, Karlsson, Kristina 2011: Espoon Niittykumpu rakennetun kulttuuriympäristön selvitys

Björkstrand, Gustav 2011. Maria Åkerblom. Elämän ja kuoleman lähettiläs. Schildts, Helsinki.

Drake, Knut 1958. Espoon kirkko. Viisi vuosisataa. Suom. Antero Sinisalo. Espoon seurakunnat. Espoo.

Haukilahti – Gäddvik 2006. Toim. Juutilainen, Seppo – Melkko, Markku – Miettinen, Heikki. Haukilahden Seura – Gäddvikssällskapet ry, Espoo.

Härö, Erkki 1991. Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema – Byggnadskulturen och kulturlandskapet i Esbo. Espoon kaupunginmuseum.

Karttunen, Leena – Mykkänen, Juri – Nyman, Hannele 2019. Orno. Valaisin muotoilua. Siltala, Helsinki.

Knapas, Marja Terttu 2008. Suomalaista kirkkoarkkitehtuuria 1917-1970. Museovirasto, Helsinki.

Ojanen, Eeva 1990. Espoon seurakuntahistoria. Espoon seurakunnat. Espoo.

Pohjakallio, Kari 2012. Espoon seurakuntien rakennusperintöä. Espoon perinneyhdistys Aurora.

Sihvola, Arja 2003: Antikvaarista ja arkkitehtonista restaurointia. Arkkitehti Olof Hansson ja hänen 1950-luvun kirkkorestaurointinsa. 1900-luvun puolivälin restaurointiperiaatteista. Lisen-siaatintyö. Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosasto, Helsinki.

Standertskjöld, Elina 2008: Arkkitehtuurimme vuosikymmenet 1930 - 1950. Rakennustieto Oy.

Suomen kirkot ja kirkkotaide 1980. Toim. Haapio, Markku – Luostarinen, Laura. Etelä-Suomen kustannus Oy, Lieto.

Lehdet

Byggaren: tidskrift för praktisk byggnadsverksamhet 4 / 1935.

"Gräsa kapell" nousi talkoilla lahjoitusmaalle 4.12.1997. Espoon seurakuntasanomat.

Etelä-Espooseen kaksi seurakuntaa ensi vuoden alusta 7.6.1974. Helsingin Sanomat.

"Espoon Niittykummun homekappeli aiotaan purkaa" 14.6.2009. Helsingin Sanomat.

Hengellisiä ilmoituksia 3.12.1965. Helsingin Sanomat.

Ilmoitus. Teatteri 2.5.1997. Helsingin Sanomat.

Ilmoitus 28.8.1976. Helsingin Sanomat.

Myyjäiset Gräsassa 4.12.1947. Helsingin Sanomat.

Tapahtumat 4.8.1980. Helsingin Sanomat.

Uusi seurakuntakoti vihitty 15.12.1947. Helsingin Sanomat.

En österbottnisk by mitt i lylandska Esbo 4.12.1997. Kyrkpressen.

Småkyrkan i Gräsa sendte ut fem par missionärer 4.12.1997. Kyrkpressen.

Kyläkappeli talkoovoimin 18.10.1987. Länsiväylä.

Muut lähteet

Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläinen 1985: Rakennustapaselostus ja Huoneselitys

Modeen, Elina 2020. Muistio, Kappelitie RHS keskustelu Gestrin, Espoon kaupunginmuseum 17.11.2020.

Suviranta, Sami 2015. Gräsa ja Niittykumpu. Espoon kaupunkisuunnittelukeskus, nimistö.

Suviranta, Sami, sähköposti 15.2.2021.

Gestrin, Tryggve 2010. Lausunto. Espoon kaupunginmuseum

Verkkolähteet

Espoon karttapalvelu: <https://kartat.espoo.fi/ims>

Espoon eCity-palvelu: <https://arska.espoo.fi>

Peruskartta 1:20000, karttalehdet 203403 ja 203212 1961. <http://vanhatpainenutkartat.maanmittauslaitos.fi/> viitattu 21.2.2021

Gräsan tarina. [https://www.espoo.fi/fi-FI/Asuminen_ja_ymparisto/Kaavoitus/Nimisto/Nakokulmia_nimistoon/Grasan_tarina\(98145\)](https://www.espoo.fi/fi-FI/Asuminen_ja_ymparisto/Kaavoitus/Nimisto/Nakokulmia_nimistoon/Grasan_tarina(98145)) / viitattu 11.6.2021

Kuntotutkimukset ja -lausunnot

Insinööritoimisto Jarmo Haijanen Ky 6.5.1977: Rakennesuunnittelijan lausunto.

Insinööritoimisto M. Parjo Oy 12.2.1985: Akustiikkatutkimus

Insinööritoimisto Raksystems Oy 27.10.2000: Kattorakenteen kuntotutkimus.

ISS Palvelut 20.7.2005: Kuntoarvioraportti.

WSP Finland Oy 28.2.2011: Kuntoarvio ja pts-suunnitelma. Rakenteet ja LVISA -tekniikka.

WSP Finland Oy 14.2.2014: Sisäilmatutkimus.

WSP Finland Oy 27.6.2018: Mikrobitutkimus rakenteista ja arvio rakennuksen kunnosta sisäilman kannalta.

NIITYKUMMUN KAPPELI

Tämä rakennus on rakennettu Etelä-Espoon kirkkoyhdistyksen toimesta v.1947 ja toiminut alueen pikkukirkkona.

Vuosina 1964-1974 se on toiminut Etelä-Espoon seurakunnan ja 1.1.1975 - 1.3.1981 Olarin seurakunnan pääkirkkona.

Ängskulla kapell

Denna byggnad är uppförd av Södra Esbo kyrkoförening år 1947 och har fungerat som småkyrka på orten. Den fungerade som huvudkyrka för Etelä-Espoon seurakunta åren 1964-1974 samt för Olarin seurakunta 1.1.1975 - 1.3.1981.

Vuoden 1985 peruskorjauksen yhteydessä asennettujen muistolaattojen teksti. Laatat ovat jossain vaiheessa kadonneet.

Piirustusluettelo

Piirustusluetteloon on listattu kaikki tätä selvitystä tehtäessä käytettävissä olleet piirustukset, myös ne joita ei ole käytetty kuvituksena.

Lähde	Piirustuslaji / numero	Sisältö	Mittakaava	Päivämäärä	Tekijä	Muuta
Arska	Pääpiirustus 1/9	Gräsa Kapell. Situationsplan	1:500	1.1.1947	Martin Lindbäck	
	Pääpiirustus 2/9	Gräsa Kapell. Källarvåningen	1:100	1.1.1947	Martin Lindbäck	
	Pääpiirustus 3/9	Gräsa Kapell. Bottenvåningen	1:100	1.1.1947	Martin Lindbäck	
	Pääpiirustus 4/9	Gräsa Kapell. Vindsvåningen	1:100	1.1.1947	Martin Lindbäck	
	Pääpiirustus 5/9	Gräsa Kapell. Fasad mot öster	1:100	1.1.1947	Martin Lindbäck	
	Pääpiirustus 6/9	Gräsa Kapell. Fasad mot söder	1:100	1.1.1947	Martin Lindbäck	
	Pääpiirustus 7/9	Gräsa Kapell. Fasad mot väster	1:100	1.1.1947	Martin Lindbäck	
	Pääpiirustus 8/9	Gräsa Kapell. Fasad mot norr	1:100	1.1.1947	Martin Lindbäck	
	Pääpiirustus 9/9	Gräsa Kapell. Skärning A-A	1:100	1.1.1947	Martin Lindbäck	
		Södra Esbo församlingshem, Alt. I	1:100	5.9.1946	Martin Lindbäck	Julkisivu
		Södra Esbo församlingshem, Alt. II	1:100	5.9.1946	Martin Lindbäck	Julkisivu
		Forslag till...				Julkisivu, teksteistä ei saa selvää. Ei ole varmuutta koskeeko piirustus kohdetta.
		Södra Esbo församlingshem	1:100	5.9.1946	Martin Lindbäck	Julkisivu
		Gräsa församlingshus, Alt I	1:100	10.4.1946	Martin Lindbäck	Pohjapiirros
		Södra Esbo församlingshem Alt II	1:100	5.9.1946	Martin Lindbäck	Pohjapiirros
		Södra Esbo församlingshem	1:100	5.9.1946	Martin Lindbäck	Pohjapiirros

Espoon seurakuntayhtymä	Gräsa Kapell. Uppmätningen. Källarvåningen	1:100	toukokuu 1956	Rudolf Olson		
	Gräsa Kapell. Uppmätningen. Vindsvåningen	1:100	toukokuu 1956	Rudolf Olson		
	Gräsa Kapell. Uppmätningen. Fasad mot söder	1:100	toukokuu 1956	Rudolf Olson		
	Gräsa Kapell.Forslag till tillbyggnad. Källarvåningen	1:100	toukokuu 1956	Rudolf Olson		
	Gräsa Kapell. Forslag till tillbyggnad. Bottenvåningen	1:100	toukokuu 1956	Rudolf Olson		
	Gräsa Kapell. Forslag till tillbyggnad. Fasad mot söder	1:100	toukokuu 1956	Rudolf Olson		
	Gräsa Kapell. Ändringsförslag I. Vindsvåningen	1:100	25.5.1956	Rudolf Olson		
	Gräsa Kapell. Ändringsförslag II. Vindsvåningen	1:100	25.5.1956	Rudolf Olson		
	Ote rakennussuunnitelmakartasta	1:2000	21.8.1956	Espoon rakennussuunnitelma-lautakunta		
	Espoon seurakunta Gräsä seurakuntatalo. Alueen suunnitelma-ehdotus	1:500	elokuu 1956			
	Käsin piirretty havainnekuva pihasuunnitelmaan liittyen					
	Espoon seurakunnat Gräsän seurakuntatalo. Ehdotus. I esipihan järjestelystä	1:200	kesäkuu 1957	Onni Savonlahti?		
	Principritning. Numero piirustuksessa: 03	Gräsa kapell reparation. Ingängen	1:20, 1:5	23.5.1958 kompletterad 4.6.1958	Olaf Hansson	Digitoitu tiedosto 2-sivuinen.
	Detaljritning. Numero piirustuksessa: 06	Gräsa kapell reparation. Tornets skyddsgalle	1:5	13.9.1957	Olaf Hansson	Digitoitu tiedosto 3-sivuinen
	Arbetsritning. Numero piirustuksessa 07	Gräsa kapell. Fasad mot söder	1:50	28.8.1957	Olaf Hansson	
	Numero piirustuksessa 10	Gräsa kapell reparation. Situation	1:100	19.9.1957	Olaf Hansson	Digitoitu tiedosto 5-sivuinen
	Numero piirustuksessa 11	Gräsa kapell reparation. Fasad mot söder	1:100	7.6.1957 kompletterad 23.5.1958	Olaf Hansson	

Numero piirustuksessa 12	Gräsa kapell reparation. Fasad mot öster	1:100	7.6.1957 kompletterad 23.5.1958	Olaf Hansson
	Olarsby kapell. <i>Altartialueen piirustus</i>	1:50	26.1.1961	V.P.
	Olarin vanha kappeli. Pohjakerros	1:100		
	Olarin vanha kappeli. 1. kerros	1:100		
	Olarin vanha kappeli. 2. kerros	1:100		
Pääpiirustus no 11	Niittykummun kappeli. Asemapiirustus	1:500	30.5.1986	Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläinen. Jussi Vepsäläinen
Pääpiirustus no 5	Niittykummun kappeli. Leikkaus A-A	1:100	25.6.1985	Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläinen. Jussi Vepsäläinen
Pääpiirustus no 6	Niittykummun kappeli. Julkisivu itään ja uusi aita	1:100	25.6.1985	Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläinen. Jussi Vepsäläinen
Muutos	Niittykummun kappeli. Pohjakerros	1:50	9.8.1985	Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläinen. Jussi Vepsäläinen
Muutos	Niittykummun kappeli. 1. kerros	1:50	9.8.1985	Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläinen. Jussi Vepsäläinen
Muutos	Niittykummun kappeli. 2. kerros	1:50	9.8.1985	Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläinen. Jussi Vepsäläinen
Muutos	Niittykummun kappeli. Leikkaus A-A	1:50	9.8.1985	Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläinen. Jussi Vepsäläinen
Muutos	Niittykummun kappeli. Leikkaus B-B	1:50	9.8.1985	Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläinen. Jussi Vepsäläinen
Muutos	Niittykummun kappeli. Leikkaus C-C	1:50	9.8.1985	Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläinen. Jussi Vepsäläinen
Muutos	Niittykummun kappeli. Vihersuunnitelma	1:500	9.8.1985	Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläinen. Jussi Vepsäläinen
	Niittykummun kappeli. Salin penkit k10 ja k11	1:5	24.3.1986	Arkkitehtitoimisto Kaisa ja Jussi Vepsäläinen. Jussi Vepsäläinen